

Austatud lugeja!

Osaletsin hiljuti ühel spordiüritusel. Selleks tuli eelnevalt täita registreerimisleht, kus paluti ära märkida erinevad andmed minu kohta. Muuhulgas nõuti ka e-posti aadressi avaldamist. Kuna tegu oli eelregistreerimisega, siis pidasin seda nõudmist igati mõistlikuks. Veidi aega pärast ürituse toimumist saabus minu e-posti aadressile teatud spordikaupade reklaam. Juhus? Kokkusattumus? Arvatavasti mitte, samuti nagu pole tõenäoline, et see spordireklaam jääb viimaseks.

Selliste süütute asjade kaudu jõuab meieni arusaam vajadusest andmekaitse järele. Ühelt poolt viitab selline vajadus usalduse kriisile – me ei julge tugineda vaid andmete koguja diskreetsusele, ilma et seda elementaarset usaldusvahekorda oleks toetamas seaduse sanktsioon. Mis teha, kui huvide kaalumise, selle moodsa tegevuse tulemusena võib andmete koguja pidada usaldussuhte hoidmisest olulisemaks ärihuve. Nii tahamegi loota, et sanktsiooni karmus võib neid kaalukausse ehk võrdsemaks seada. Teiselt poolt kumab andmekaitse vajaduse teadvustamisest läbi meie enda arusaam selle kohta, millise positsiooni ühiskonnas oleme andnud arvutitele. Pole ju andmete kogumises midagi uut – neid on läbi aegade alati kogutud. Uudse rõhuasetuse on teema saanud aga just tänu arvutitele, mis teevad kogutud andmete käsitlemise ja ka sellega seotud kuitarvitused lihtsaks.

Arvutite positsioon on Eestis tugev. See on ka mõistetav, sest meie taasiseseisvumine sattus samale ajale, kui arvutist sai üle maailma igapäevane töövahend. Nii ei olegi meie ees probleemi, kas ja kuidas tuleks näiteks saja aasta vanusest kinnistusraamatust andmed arvutisse sisestada – arvutisse on need andmed viidud käsikäes kinnistute eneste tekkega. Kinnistusregister on vaid üks näide. Kogu meie riik on arvutites. Nagu ka me ise: meie aadressid ja telefoninumbriid, haigused, sissetulekud ja väljaminekud, väärtuslikum vara, õigusrikkumised jpm.

Tegelikult on enamus sellest infost ju need andmed, mis on teada sellele inimesele, kelle kohta need käivad. Ka ei ole suurem osa rutiinselt kogutavatest andmetest selline, mida võiks märkimisväärse relvana kasutada meie endi vastu. Kui me peaksime infot näiteks oma koduse aadressi kohta selliseks relvaks, siis teeksite koduteel ilmselt olulisi pettemanöövreid, mitte ei sõidaks autoga otse maja ette. Aga ikkagi ei meeldi mulle, kui keemilises puhastuses soovitakse üles kirjutada minu kodust aadressi, kui spordiürituse järel hakatakse minu e-posti aadressile saatma spordikaupade reklaami, kui suvalised inimesed teavad mind otsida minu koduselt telefonilt jne, jne. Kas aga see „mulle ei meeldi“ on piisav põhjus, et töötada välja ja rakendada äärmiselt kallist andmekaitseüsteemi? Ehk siis jälle kaalumise juurde tulles: kumb on olulisem, kas vältida seda, mis mulle lihtsalt ei meeldi, või säästa selleks vältimiseks kuluv raha? Euroopas pannakse siia kaalule üks raskus juurde: andmekaitsega tuleb vältida totalitarismi. Pragmaatiline Ameerika seda vajalikuks ei pea, sest seda ohtu ei peeta reaalseks. Kas meie siin Eestis peame? Nõustuda tuleb käesoleva Juridica numbri autoritega, kes ütlevad, et vastav diskussioon on Eestis veel toimumata.

Meie kohta kogutakse andmeid. See on nii ja see ka jääb alati nii. Erinevalt riigist, kes saab sundida meid endid neid andmeid avaldama, peaksid teised isikud saama neid üksnes siis, kui me ise seda soovime. Milliseid andmeid riik peaks saama meilt nõuda, see tuleks ühiskonnas selgeks vaielda. Palju me teistele usaldame, tuleb meil endal läbi mõelda.

Katrin Prükk